

Kněží a vojáci dělili se o život krajského města na národnostním rozhraní. Sídlo podmaršálkovo a biskupovo mělo něco z charakteru černé i zlaté velmoci. Do zamklého biskupského paláce a dvora zapadaly vřeštivé zvuky trubek i víření bubnů z nedalekého cvičiště a zaléhaly i do kostelů v čas pašijový. Ale jinak šel obojí živel, vojenský i církevní, klidně vedle sebe, splýváje jen o velikých svátcích, jako o vzkříšení nebo na Boží tělo, kdy poddůstojníci s nasazenými bodáky tvořili čestnou stráž kolem baldachýnu biskupova a setniny vypalovaly z pušek rachotivé salvy.

Na předměstí, mezi nízkými domky, většinou šindelovými nebo i doškovými, zdvíhal se starý barokní klášter, podobnější pevnosti než budově církevní. Hrdě se týčilo a vysoko jako loď plulo nad drobnými domky rustikové stavení, k němuž se pouťal větší zájem obyvatelstva než k paláci biskupskému. O bílých kněžích, o jejich bohatství, učenosti i milostných pletkách, ať skutečných, ať domnělých, vypravovaly se celé legendy, ačkoliv málokterá z žen pronikla do nitra klášterního. Před klášteřem nejmenší a nejvíce roztrhaná a zanedbaná chalupa patřila ševci Vaňousovi — jedno z mála českých jmen v tomto zněném městě.

Byl to nejpitvornější patron, jakého si jen dovedeš představit. Na vysokých křivých, hulánských nohách seděla malá suchá ptačí hlava, jakoby sňatá se šibenice, s dlouhými převislými vlásy jakoby deštěm vyplavenými. Jako by nějaký opilý bůh

nalepil na sebe tu dvojí půlku těla, tak málo spolu spřízněnou, tak různorodou. A opravdu: ty dvě půlky přely se spolu neustále. S těma nohama nemohl sedět u verpánku a s tou malomozkovou hlavou nemohl jednat, podnikat, obchodovat. Byl to trapný smolař. Provozoval devatero řemeslo, které neustále měnil; teprve desátému, bídě, zůstával věrný. Jeden čas koňaril, jeden čas šindelařil, nejdéle ještě karbanil. Činil, co musil, ale co musil, bylo jaksi zbytečné. A doma zavazoval neustále, vyplňuje svými křivými nohama mnohem více plochy, než kolik příslušelo té drobné hlavě, která jako by volala po ptačím trupu a po kleci. Jeho krásná žena, kdykoli šla mimo něj, nazdvihla z opatrnosti sukně a odtáhla se rameny, jako by šla kolem močidla a bála se z něho nádchy, nebo alespoň kolem nedostaveného domu ještě nenatřeného.

Byla čirá záhada, jak přišel tenhle zpitvořený zmetek k své ženě, snad největší krasavici v celém dvacetitisícovém městě. Byla to žena lvice. Postavy prostřední, měla velké sršivé oči žen života lačných, třebaš se jí již kolem třeshňových rtů rýsovala první tucha zatrpklé vrásky z životního rozčarování. Její smyslnost a vášnivost pobuřovaly kdysi město; to v době, kdy byla počata Truda. Krátce po jejím narození jako by však přešla tato vášnivost do jakéhosi mírnějšího pásma diskretnosti i společensky přípustnější.

V té době voněla již paní Gréta levandulí klášterního prádla, vůní, které tak dobře odpovídal její úsměv, nyní pravidelně již posmutnělý. Po městě se šušovalo, že si ji oblíbil páter inšpektor a po něm ji prý měl děkan a po něm jeden kaplan. Ale paní Gréta hrdě týčila svou hlavu z kalu pomluv jako polovykopaná socha Venušina z bláta tiberského. Jakého původu byla Truda, nikdo se nemohl nikdy dohát, a nejméně již její malomozkový otec. Ale často sklánival se nad kolébkou dítěte plavý dragounský oficír, který docházel k Vaňousovi za záminkou, že si objednává u něho jezdecké boty, zvláště důkladné a pracné, na nichž mu velmi záleželo, což ospravedlňovalo jeho časté návštěvy v dílně ševcově. Snad to bylo příčinou, že si Truda

zamilovala v dětství všecko pestré a třpytivé. Neboť tento oficír dával jí vždycky hrát si se svými zlatými šňůrami, řemeny i portepée. A stačilo i později, kdy oficír již nedocházel k Vaňousům, poněvadž byl přeložen k jiné posádce, ukázat plačícímu dítěti zlatou cetku, aby okamžitě zmlklo a záhy se i usmálo.

Když oficír zmizel, jako by slunce zapadlo. Vystřídali jej kněží, jichž se dítě bálo a před nimiž se zpočátku ukrývalo. Jak se bránilo, když některý z nich neobratně je pozdvihl, aby je pochoval! Jak skrývalo svou kučeravou hlavičku do černého kabátu nebo do bílé kleriky! V takovém položení dovedlo volat i o pomoc ke svému křivonohému otci, který mu jí ostatně nikdy nedonesl, snad z přílišné úcty k černému panstvu.

Zlato, které si tak zamilovalo, bylo pro ně nyní jen před chalupou. Před ní sedalo v létě a na jaře celé hodiny, němě zadíváno do slunce, které rozehrávalo jeho hubené ručky k trhaným pohybům jakoby přelévajícím jedny paprsky do druhých; nebo zdvíhalo lačně své hladové oči od svých ubohých hraček za švadronou jezdců, kteří zvirili ulici a prostoupili její šed blýsknavou hrou svých přilbic a šavlí.

Truda, stále nějak nespává, stále nějak tupě zasněná, rostla jako z vody; třináctiletá, působila dojmem šestnáctileté. Ve škole zakoukal se do ní hubený katecheta řádový, jestřábiho nosu a velikých oráčských rukou, a odvedl si ji se zastřeným souhlasem její matky na nebohatou venkovskou faru, na níž byl ustanoven farářem nedlouho poté, co Truda vychodila měšťanku.

Jaká žalná fara, jaká žalná ves! Kostel a fara stály na vrchu jako opuštěný pomezí kámen, nějak holé, jako strom v zimě, bičované neustále větry. A hřbitov, celý propadlý do hrobů se zemí srovnaných, hleděl ze všech stran do oken farských jako nekonečná nevyslyšená prosba nebo hrozba... nedovedla toho nikdy rozřešit. A jak nepřátelsky přivítala Trudu vesnice, která nestála o tohoto faráře a přijala jej vlastně z donucení. To slovo „Šustrprincezl“, které jí tolik lichotilo, když je zaslechla šepťáno v městě, ať kamarádkami, ať dospělými, syčelo nyní a je-

čelo na ni ze rtů uličníků nebo hvízdalo jí kolem hlavy jako kamení vrhané nenávistí a opovržením.

Jak hrubě probouzel život v Líkově tu lenivě zasněnou krašavici z jejích dum! Jak odporný byl jí ten dotěrný kněz, vracející se pozdě večer domů z hospody, v níž si při dardě nebo mariáši hleděl naklonit své nepřátele! Jak páchl polibek z úst zvyklých na dlouhou dýmku! Jak plenilo jeho vystydlé objetí! Prach starostí začal rozleptávat čisté tahy tohoto sluncového dítěte, které farář nutil starat se o dobytek v chlévě a na jaře rýt a kopat v zahradě a v létě ji zalévat!

Kolik let tak žila potupená, zneuctěná, kdož to ví? S mlčením podivně zarytým nesla své jho. Nemluvila skoro, tázána odpovídala jednoslovně. Proč žila? Sama toho nevěděla. Pro nějakou velikou chvíli, která snad přijde? Pro nic?

Přihnala se válka. Zableskly se zbraně, zaduněla děla, zaječely pruské vojenské píšťaly. Vojska zaplavila krajinu. Pohybovala se, posunovala se, přelévávala se jinam, mizela jakoby vsáknuta do země. Nesmírně pestré mraky napětí, dojmů, bázně, touhy, strachu hnaly se kolem ní a obtáčely ji svými stíny a rouškami. Občas hřměla děla a jedno odpoledne zachvívala se hora, na níž stál kostel a fara, temnými otřesy jako rodící žena. Signály trubek rozsévaly stříbro po krajině a zlaté odlesky hrály na vodách řeky, kterou se brodily celé pluky jízdy.

Tupě zamyšlena sedala Truda před farou na lavici, oči rukou přicloužené před vším tím mihotavým a třepetavým, zvlněným i rozjiskřeným, duši vyděšenou a hotovou k odletu jako plachou holubicí, zahleděna do údolí, kde se převalovaly všechny ty barevné vody lidské i zvířecí, vychrstnuté sem z tak vzdálených světa konců. Někdy sňala ruku s čela a napřáhla ji směrem k údolí, jako by tam někde byl ten sluncový oheň, na němž se toužila hrát a který tak dávno ztratila.

Jakési vichření neslo se světem. Věci, které stály včera ještě pevně, vytahovaly své nohy ze země a dávaly se na pochod. Kdejaké vřetení lidských nebo zvířecích nervů svinulo se rychle a vrhalo se do té povodně dějů, která se hnala těmi údolím.

66 Jako by všecko nutilo k spěchu, k rychlému rozhodování. Do-
hnat zameškané! Neopozdit se! První vykročit! První útočit!
Nezaspat! Nadběhnout si! To jako by k tobě volali věci i lidé;
tím jako by na sebe pokřikovala i zvířata polní i lesní. To vra-
cely ozvěny skal jako divoký smích odpovědi na loudavé otázky
nebo melancholické váhavé písně. Bylo to cosi jako pozdvižení
uspaných revolt, umlčených žvlů, zatlačených a zašlapaných
snů. Neskutečné a snové stalo se naráz pravdou, umlčené a pro-
mlčené hlásilo se o život. Požáry hořely všude a odlesky ohňů
propalovaly se hluboko i do temných vrstev vod. Květiny,
které kvetly jindy na lukách a v hájích jen v noc svatojánskou,
jako by rostly nyní na doškových střeších jako netřesk na do-
sah ruky a ženy požínaly je i ve všední dny magickým srpem
své krve.

Rozšířenýma nozdrama pila Truda toto zvichření dějů, zvlčení
lidí, pohnutí časů. Celý ten bouřkový vzduch, všecku tu rychlou
záměnu kolébek v hroby a hrobů v kolébky. Jakási veliká
lhostejnost, která nevylučovala nejostřejší zvědavost a kruté
pozorovatelské zahledění se, padla na ni.

Jednoho dne zazvonil u fary mladý důstojník. Cvrnkly ostru-
hy, ruka vznesla se k čáce. Chtěl mluvit s farářem. Ulekla se ho
jako vraha, slova ze sebe nemohla vypravit; a když ho vedla
přes chodbu do farské úřadovny, chvěla se pod ní kolena. Byl
celý jakýsi plavý a plápolavý jako plamen: cítila jeho modré oči,
zatím co šla před ním, jak ji obešly celou a zastavily se na pleci,
kde měla mateřské znaménko. Bylo to, jako by jarní slunce,
v němž si hrávala před lety před roztrhanou chalupou svého
pitvorného otce v rodném městě, sestoupilo na zemi a vtáhlo
ji do svého zlatem zvonícího kruhu.

V mrákotách prošla jí ta noc i druhý den, celý roztřepený do
stínů a šmouh. Byl snad proto tak vlhký a studený, aby jí dal
tím víc zatoužit po jejím slunci? Byla sama doma, ten druhý
večer; kněz odešel s viatikem. Horečná, úmyslně zády obrácená
ke dveřím, kudy musil vejít, o okenní rám opřená, mdlá a pod-
klesávající, stála nedýchajíc. Vešel bez slova, bez pozdravu.

67 Přistoupil k ní a položil jí ruku na rameno tím vlastním po-
sunem, jehož tajemství zná zcela málo mužů. Vzhlédla k němu
provinile jako dítě a naráz pochopila, proč zde žila v písku a po-
peli celá léta: pro tuto chvíli, jen pro ni, pro nic jiného. Čekala
právě na tenhle ten posun a na nic jiného.

Ruka si přivlastnila plec, pokojný a nepochybující pohled
celé tělo a celou duši. Ani farář, když se vrátil večer z cesty od
nemocného, ani ves, když se ráno probudila a vymnula si ospalé
oči, nenalezli již Šustrincezl.